

Učiteljski Tovariš

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Učiteljstvo — resen stan!“ — Učiteljski pravnik. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Listnica upravníštva.

„Učiteljstvo — resen stan!“

II.

Redovne, samostanske šole so tisti ideal, po katerem hrepeni in steza svoje dolge roke naš „ne-učitelj-učitelj“. Seveda, v dosego tega namena se mu je pa zdelo neobhodno potrebno z onim pamfletom udariti po mučeniškem učiteljskem stanu, da bi izpodkopal njega ugled, potrebo in veljavo med priprostim narodom. Med tem ko udriha ta grdi dopisun še gršega „Novega Lista“ po učiteljskem stanu in po posameznikih našega stanu, pa povzdiguje hkrati v deveta nebesa redovne in samostanske šole.

Oglejmo si poblíže, kako se vzgaja naša mladina v teh šolah. Nehote nam je prišel pri tej prilíki na misel imeniten članek o vzgoji v sirotiščih, ki ga je priobčila vrla „Slovenka**“) v X. zvezku lanskega leta. Ker se vzgaja mladina po vseh redovnih šolah po istem kopitu in isti „metodi“, zato ne bo odveč, da ponatisnemo ta imenitni članek, v katerem se natanko karakterizuje vzgoja otrok v vseh redovnih in samostanskih šolah. Pripomnimo še, da so te misli sad lastnih izkušenj in lastnega razmotrivanja pisateljice tega članka. Evo ga:

„Sirotišnice — tu bodi govora izključno le o dekliških sirotišnicah — se navadno izročajo v vodstvo različnim redovnicam, pred vsem usmiljenim sestram. Ni mi na misli, napadati redovni stan kot tak, a po mojem prepričanju redovne sestre v obče niso zmožne in niso pripravne za vzgojevanje osirotelih deklic.

Kolikor sem se imela prilíko prepričati, ima vsako večje sirotišče svojo domačo šolo, kjer poučujejo domače moči t. j. redovnice. Te moči pa se često rekrutujejo — vsled pomanjkanja izprašanih učiteljic-redovnic — iz redovnih oseb, ki nikakor niso vsposobljene za učiteljski poklic. Tako mi je dobro znano, da v mnogih sirotiščih, ki jih vodijo usmiljenke, v nižjih razredih poučujejo sestre, ki so dovršile tečaj za vrtnarice, ali mogoče k večjemu eno ali dve leti učiteljšča. Da take osebe navadno nimajo potrebnega pedagoškega znanja in zmožnosti — ne glede na nezakonnost, da se jih pripušča k poučevanju — je več nego umevno. K temu pride še, da te zasebne šole ne stojé skoro pod nikakim javnim nadzorstvom, kar nikakor ni v večjo korist pravilnih in

postavnih šolskih razmer. Pred vsem se v teh šolah otroke muči z dolgimi vsakournimi molitvami. Prav je, da otroci pred in po pouku skupno opravijo kratko molitev; a odrejati od vsake ure eno četrt za molitev, to pa je vsekako nepravilno in, brez ozira na čas, zgubljen za pouk — škodljivo, ker se otrok posebno v molitvi rad utruji ter potem s tem manjšo živahnostjo in zanimanjem sledi pouku.

Pa tudi simpatija in antipatija igrata v teh šolah veliko in ne baš ugodno ulogo. Učenke so ne le v šoli, marveč tudi zunaj iste v nekaki neprestani zvezi z učiteljico ter so tudi za vsa dejanja izven šolskega pouka odgovorne svojim učiteljicam in takorekoč v njih popolni čblasti. In ker so redovnice sila stroge glede obnašanja, a istotako sila enostranske in nerazsodne, se bujno razvija prilizovanje, hinavščina in ovađuštvo, sosebno v višjih razredih. Marsikak značaj se zastrupi že v početku.

Sploh je ves pouk preveč omejen in enostransk, ker učiteljice nimajo prilíke, da bi si popolnjevale znanje ter razširjale duševno obzorje. V višjih razredih sosebno nikakor ni dovolj, da učenke predelajo šolske knjige, marveč je velikanskega pomena, da jim učiteljica v tem še marsikaj pojasni iz lastnega svojega znanja in opazovanja, ter popolnjuje vrzeli, ki jih pušča zgolj šolska izobrazba. A redovnice-učiteljice navadno same ne vedo družega, nego kar so se naučile iz šolskih knjig; saj je velika večina njih izšla iz sirotišča ter ni nikdar imela prilíke nepristransko razmotrivati življenje, občevati z izobraženimi ljudmi ali se baviti z višjimi vedami; saj niti čitati ne smejo ničesa razun nabožnih knjig.

Vendar pa imajo te šole pred vsem to dobro stran, da se v njih ne gleda samo na to, če se je otrok naučil, marveč se skrbi za to, da se je tudi naučil, ne izprašuje se za red, marveč za to, da se prepriča, da-li učenka res zna svojo nalogo.

Domače šole v sirotišnicah še torej kolikor toliko odgovarjajo svojemu namenu v obče. Mnogo žalostnejše pa so splošne razmere v sirotiščih. Največja, kardinalna napaka tiči v tem, da redovne sestre, od prednice pa do najzadnje sestre-podajalke v kuhinji — nimajo izobrazbe in razsodnosti, ki bi jo neodoljivo morale imeti v vršenju svoje važne in težke naloge. Iz večine izidejo usmiljene sestre iz kmetskega stanu in iz sirotišnic, neizobražene so torej in v vsakem oziru nesposobne, da bi vspešno vodile vzgojo pri toliko, često 120 in več otrocih. Manjka jim temelj, na katerem bi gradile — manjka jim pravi,

*) „Slovenka“ prav toplo priporočamo slovenskim učiteljicam in učiteljem. Uredn.

globoki smisel za stvar, manjka vseobsežno, popolno poznavanje važnosti in pomembnosti svoje naloge. Neuke pridejo k kongregaciji in to tembolj, ker pristopajo več ali manj mlade, neizkušene, potem pa se jih v novicijatu dresira le k slepi totalni pokorščini, k neprestani molitvi in raznim duhovnim vajam ter se stori vse mogoče, da se v njih zatre vsako individualno, samostojno, svobodno mišljenje, zatre vsaki pristno človeški čut, zabranjuje se jim vsaka nadaljna realna izobrazba; saj jim je najstrožje in docela prepovedano vsako posvetno znanstveno ali leposlovno čtivo; skuša se jim čimbolj vzbuditi sovraštvo in gnus do vsega občečloveškega, z eno besedo: vporabljajo se vsa sredstva, da se v njih zamori človek ter da ostanejo samo usmiljene sestre, ali pravzaprav nekaki stroji, ki delujejo pod vodstvom višjih ter tudi ne store nič več in nič drugega, nego ono, kar se ravno da ukazati. Saj se jih uči, da je vsako delovanje po svoji lastni volji in lastnih željah brez vsake vrednosti in cene, celo grešno, da pa je življenje v neprestani absolutni pokorščini edino pravo in zaslužno. Tako se jih preparira za duhovni poklic, tako skuša vse njih misli in čutstva koncertovati v nabožnost. Kako se to strinja s tem, da je Bog sam podaril človeku svobodno voljo in v nje vodstvo tudi vsakemu posamezniku potreben razum, katerega ni smeti zakopati ali ubiti, marveč ga gojiti in spopolnjevati — o tem prepuščam sodbo poklicanejšim. Toliko pa vem in sem prepričana, da je tako pripravljanje morda primerno za one redovnice, ki niso v prav nikaki dotiki s svetom ter njih delovanje nikakor ne sega črez samostanske zidove, kakor n. pr. karmelitarice — a nikdar in nikoli ni tako pripravljanje primerno za one duhovne sestre, ki se imajo baviti z vzgojevanjem otrok v sirotišnicah.*)

Menda 95 odstotkov deklet mora s 14. in 15. letom zapustiti sirotišče ter iti v svet za kruhom, in namen takih zavodov je vendar ta, da vzgoji in izobrazijo osirotelo dečo v koristne ude človeške družbe ter jo v vsakem oziru pripravi in vsposobi za vsestransko samostalnost v svetu. Saj večina deklet, ki pridejo iz sirotišča, stoji v širšem svetu docela osamljena, nimajo žive duše, h kateri bi se zatele, ki bi jim bila opora, sosebnost v šibki mladosti. Dekle mora torej v sebi sami nositi vse zmožnosti, duševne in telesne; nje značaj, nje mišljenje mora biti jasno, trdno in zavedno, sicer gorje jej! O prvem koraku iz zavoda se spodtakne, da potem vedno niže pada in nikdar več ne vstane, in Bog ve, kako žalosten konec jo čaka. A duhovne sestre vzgojevateljice ne poznajo sveta, ali ga vsaj nočejo poznati, ter žive v megljenih nabožnih sferah, iz katerih doli pripravljajo izročeno jim dečo za bodoče življenje na isti način, kakor so nje pripravljali za duhovni stan. Dan za dnem, leto za letom mineva, in mnogokateri gojenki doteka čas, ko bo z malo culico morala zapustiti zavod ter iti za kruhom. A nikogar ni, ki bi se zmenil za to, ki bi dotičnicam razjasnil življenje in vse njegove pojave ter jo opozoril na toliko in toliko važnih stvari, s katerimi neobhodno treba računati zunaj v svetu ter biti nanje pripravljen, da nas ne obvlada osoda trenutka ali sila slučaja. Ne, v sirotišču se živi nepréstano dalje po redovnem receptu, sveta ko

da ni, ali pa se ga istoveti s peklom, kateremu naj pač nihče ne hodi v bližino.

Nič ni bolj osodepolnega, temnega, nego trenotek, ko prestopi osirotelo dekle sirotiščni prag ter stopi v življenje. Mogoče je štiriletna prišla v zavod ter preživela ondi dobo 10 let ali več. A v vsem tem času se ni naučila družega, nego čitanja in pisanja ter nekaj molitev na pamet. Družega absolutno ne zna. Niti delati je niso naučili tako, da bi bila porabna za kako boljšo službo, ker niti v tem oziru sirotišče ni vršilo svoje naloge, ker vedne pridige o zatajevanju in najmračnejšem glupem tercijalstvu ter nedostojno, pretirano strogo, surovo postopanje zamoré v deklicah ne le vsak istinit, pristen nabožen čut, marveč tudi veselje, voljo in interes do vsakoršnega dela. V obče sirotišča — vsaj meni je znano tako sirotišče — nikakor ne gledajo in ne delujejo na to, da bi se deklice vsposobile za to ali ono stroko. Sistematično se deklet ne uči nobenega dela. Dekle, ko izostane iz šole, ali krpa stare cunje, ali pomiva posodo, lupi krompir in trebi solato v kuhinji, ali hodi z deklami na polje in po mestu s „kareto“ po pomije za prašiče, ali se muči v kuhinji s pranjem, ali pa se jo ves dan pošilja z raznimi naročili po mestu. O tem ji nihče nič ne pojasni in ne razlaga dela. Nauči se jo le od slučaja do slučaja vsakemu opravi v toliko, da se jo zamore izrabljati. Ko pride torej v svet, sprejeti mora najnižje službe ali pa iti v tovarno. Niti zunanje se ne civilizira deklet, in o odhodu iz sirotišča se ne znajo niti gibati, niti ne znajo govoriti, celo jesti ne; kmetiško dekle, ki mogoče ni še videlo mesta, je glede omike ter sploh v vsakem oziru na 50krat višji stopinji.

To pa ni čudno, saj si v sirotišču podajejo roke neizobraženost, nevednost in najmračnejše tercijalstvo. Mesto, da bi se učilo dekleta vestnemu motrenju in jasnemu razmišljanju, veleva se jim topo, hinavsko obračanje oči v tla in tercijalsko povešanje glave. Mesto, da bi se dekleta vodilo in navajalo k čitanju, pa bornirane sestre ničesar ne sovražijo bolj nego knjigo, ki ni „življenje svetnikov“ ali kaj enakega. Vem slučaj, ko se je gojenki, ki je rada čitala knjige, znanstvene in leposlovne vsebine, ki je bila sicer v vsakem oziru pohvalnega vedenja, le da se sestram ni hinavski laskala ter se jim ni usiljevala — v neki sirotišnici reklo, da se je ne more več obdržati v zavodu, naj gre od koder je prišla! Prednica jo je o tem svareče in patetično vprašala: „Ali ti kdaj vidiš kako sestro čitati drugo knjigo, razun molitvene? . . .“ Preje že pa je isto dekle po strogem ukazu moralo v pričo sestre-učiteljice vreti v ogenj cel letnik „Slovana“, katerega je prineslo kot spomin na rajnega očeta seboj v sirotišče. — V isti sirotišnici je tudi rekla neka sestra-učiteljica, da so knjige družbe sv. Mohorja pohujšljive in jih dekleta ne smejo čitati.

Kako pretirano in mračnjaško vzgojujejo usmiljene sestre, priča tudi okolnost, da je med gojenkami najstrožje prepovedano vsako osebno prijateljstvo. V boljšo ilustracijo razmer, ki vladajo v sirotiščih naj navedem še to, da se deklicam v šoli in zunaj šole predbaciva revščina njih umrlih starišev ali pa sorodnikov, ter celo grehi istih; in tega ne delajo sogojenke, marveč sestre same. Seveda potem tudi med gojenkami dobivajo vpliva taki lepi vzgledi.

Tudi se gode mnoge krivice; tako n. pr. ima skoro vsaka sestra svoje „izvoljenke“, katerim vse oprošča ter

*) Pripomniti moram, da, kar je inteligentnejših in razumnejših sester, pridejo navadno v bolnišnice, da po zdravnikovih navodilih vodijo postrežbo bolnikov na raznih oddelkih.

jih razvaja, a druge o vsaki priliki zapostavlja, psuje in sramoti. Da to ne rodi dobrih posledic pri vzgoji, je le naravno.

(Dalje.)

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Predsednik c. kr. deželnega šolskega sveta.

V nujnih slučajih imata predsednik deželnega šolskega sveta — kakor predsednika krajnega in okrajnega šolskega sveta — pravico, ukreniti neposredne odredbe tudi v takih stvareh, katere se morajo sicer zbornu obravnavati, toda mora brez zamude in najpozneje v najbližnji seji dobiti si privolitev deželnega šolskega sveta. Vrhutega ima deželni predsednik (c. kr. namestnik) po svojih uradnikih izdelovati druge šolske zadeve, katerih ni treba zbornu obravnavati, in to pod svojo osebno odgovornostjo, vendar mora tudi v vsaki seji deželnega šolskega sveta poročati, kaj se je v medčasu rešilo tudi od teh manj važnih reči.

C. kr. deželni predsednik kot voditelj vseh šol in učiteljev v deželi nima torej v zadevi šolstva nič več pravic, kakor zakon vleva. Toda njegovo dostojanstvo, katero dobiva v korist državnega reda in blagor ljudstva od presvetlega vladarja samega, daje mu poleg lepih pravic tudi višjo moč, vpliv in spoštovanje.

C. kr. deželni šolski nadzornik.

Deželni šolski nadzorniki imajo za vso deželo tisto nalogo in tiste pravice v didaktično-pedagogičnih zadevah, kakoršne imajo okrajni šolski nadzorniki za svoje okraje. Vrhutega imajo nadzorstvo nad krajnimi in okrajnimi šolskimi sveti. Deželni šolski nadzorniki imajo tudi voditi preskušnje in čuvati nad poslovanjem šolskih ravnateljev. Deželni načelnik pa sme za posamezne slučaje izročiti opravila te vrste tudi drugim udom deželnega šolskega sveta. Nadzorniki dajejo zastran svojega poslovanja poročila deželnemu šolskemu svetu, kateri zopet poroča ministrstvu za bogočastje in nauk. Za deželne šolske nadzornike je izdalo naučno ministrstvo dne 3. listopada 1898. l. novo inštrukcijo. Za nas učitelje je važno to navodilo v tem obziru, da imajo deželni šolski nadzorniki varovati učiteljev ugled, kedar hočejo v šoli pokazati, kako je kako reč uzorno in pravilno razlagati.

Pri konferencijah, katere skličejo pri priliki nadzoroovanja deželni šolski nadzorniki, smejo učitelji povedati svoje pritožbe in želje. Opomini in graje, katere imajo ti nadzorniki učiteljem izreči, ne smejo priti običajno na vrsto pri teh konferencijah, ampak nadzornik jih pove dotičnim v pričo šolskega ravnatelja, zlasti kadar se kdo v prvič graja. Naj bi se po teh inštrukcijah ravnali tudi c. kr. okrajni šolski nadzorniki.

C. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk.

Ta najvišja inštanca za šolstvo se pa ne peča samo s šolstvom, ampak veliko tudi s cerkvenimi zadevami in z raznovrstnimi veroizpovedanji. Ministrstvo ima v svojem področju vseskupno šolstvo v državi, od ljudskih šol do vseučilišč. Zato je v ministrstvu vse polno oddelkov (departmanov), znabiti kakih 20, od katerih ima vsak zopet

vse polno uradnikov. Več oddelkov je tudi za razne panoge ljudskega šolstva, osobito za tiste panoge, katere spadajo neposredno v področje naučnega ministrstva, n. pr. aprobacija šolskih knjig in učil, imenovanje šolskih nadzornikov. Po potu rekurzov pride pa tudi vse polno raznovrstnih zadev do naučnega ministrstva v konečno rešitev, ako ne sledi naposled še pritožba na upravno sodišče.

(Dalje.)

Zmes.

XXIII.

Č. g. urednik! V začetku novega leta in novega stoletja se spodobi, da Vam želim srečno in plodonosno novo leto! Prepričan sem, da bode v novem letu mnogo klerikalnih strel prifrčalo na Vas, saj ste Vi naš strelovod za vse „Rešetarje“ in dopisnike, ki polnijo predale „Učit. Tov.“ s toli protiklerikalnim blagom.

Veselje je gledati, kako se porajajo novi „Rešetarji“. Ako pojde tako naprej, nas bode kmalu več kakor v Ribnici.

Tovariš Jelenc naj ne bode nič žalosten, da ne pojde v dunajski parlament. Dobro smo vedeli, da še bode mnogo dela in napora, da kedaj prodremo v volitvah tudi z učiteljskim kandidatom. Kako lepo pravi Göthe:

„Ach, was in tiefer Brust uns da entsprungen,
Was sich die Lippe schüchtern vorgelallt,
Missraten jetzt und jetzt vielleicht gelungen,
Verschlingt des wilden Augenblicks Gewalt.
Oft wenn es erst durch Jahre durchgedrungen,
Erscheint es in vollendeter Gestalt.“

Zmage pijani klerikalci so vpili, da je Jelenc s svojim propadom blamiral vse slovensko napredno učiteljstvo in celo dično „Zavezo“. Kaka logika! Vprašamo samo, ali je kanonik Sušnik blamiral vse kanonike, ali ali je Šuman blamiral vse dvorne svetnike itd.? Mislijo si gotovo, le blatimo in zasmehujmo jih, nekaj bode že obviselo.

Na Goriškem je v V. kuriji bil poslancem izvoljen vitez dr. Gregorčič, ljubljeneč naroda, z 20 glasovi laških klerikalcev! Laški klerikalni protikandidat je povedal v št. od 20. grudna „Eco“, da sme sprejeti kandidaturu le, ako mu to dovoli nadškof, drugače pa ne. („Ebbene, se l' Arcivescovo acconsente, accetto, e posso accettare, altrimenti no“). Iz tega je razvidno, da je duhovnik dr. Gregorčič kot poslanec v pesti svojega nadškofa, ki mora delati vse le z „višjim dovoljenjem“.

V eni št. „Sl. Naroda“ je bilo lani objavljeno pismo mariborskega škofa na dekana Žičkarja, iz katerega je razvidno, da je tudi poslanec Žičkar ponižni škofov služabnik. Lepi taki „neodvisni“ poslanci! Kaj pa dr. Nace Netopir?

Rešetar I.

Dopisi.

Kranjsko.

Z Notranjskega. Volitve so — hvala Bogu — za nekaj časa končane. Mnogo, mnogo smo se naučili v tem boju. Sicer je naš kandidat v peti skupini za sedaj propadel in temu se ni čuditi, vsaj je pa naš nasprotnik rabil vsa mogoča sredstva, klical je vse prebivalce celega pekla nad nas uboge liberalce, oznanjeval liki Peter Amijenski, da je vera v strašni nevarnosti in da hočemo